

Marcel
van Herpen

CPC Centrum
Pedagogisch
Contact

Verbondenheid als antwoord

Dit artikel is gebaseerd op de TEDtalk van Marcel van Herpen: <http://www.youtube.com/watch?v=zZGNrrCkozQ>

Ik kan er niet tegen dat kinderen worden buitengesloten.

Ik kan niet tegen een onderwijssysteem dat kinderen isoleert van andere kinderen.

Maar... er is een antwoord: verbondenheid.

Ik ben Marcel van Herpen. Ik was leraar aan de eerste school voor ErvaringsGericht Onderwijs in Nederland. Ik heb in veel landen met kinderen mogen werken. Van voorschoolse opvang in Zweden en basis- en middelbare scholen in Nederland, tot jeugdgevangenissen in India.

Ik heb de mogelijkheid ervaren kinderen gelukkig te maken en zich optimaal te laten ontwikkelen. En ik heb gezien dat zoveel mensen dat kunnen.

Maar we moeten het beter doen, elke dag, zolang er nog kinderen de school vroegtijdig verlaten, onderpresteren, niet de kans krijgen te doen wat ze kunnen. Kortom: zolang er kinderen uitvallen en worden buitengesloten.

Een casus

Ik wil je een verhaal vertellen. Ik was op een school en de directeur vroeg me om advies. Er was een meisje aangenomen met een aantal ernstige diagnoses. Ze was dyslectisch, had ADHD en was niet goed in rekenen. Haar moeder was dood en ze wilde niet naar school.

Wat zou jouw advies zijn?

Ik confronteerde leraren vaak met deze vraag. Sommigen zeggen dat ze zo'n kind niet in hun klas willen hebben. Maar de meesten vertellen me hoe moeilijk het is met zulke kinderen te werken.

Laat me er nu aan toevoegen dat dit kind zelfstandig en pro-actief was.

Er bestaat zelfs een verhaal dat dit meisje op een dag met twee vriendjes naar een vuilstort liep. Daar bouwden ze een klein vliegtuig van planken, kratten en andere spullen die ze daar konden vinden.

Onder haar leiding ging het vliegtuig echt de lucht in.

Wat zou jouw advies zijn?

Dan laat ik de foto van Pippi zien. Dit was de eerste ADHDer die we allemaal kennen. En de rest van haar omschrijving klopt ook. Op dit punt vraag ik begeleiders altijd wie had gedacht aan een meisje als Pippi. Bijna niemand. Bijna iedereen denkt aan een probleemkind.

Aan het einde vermeld ik de kwaliteiten van het meisje. Voor mij is het een metafoor voor het huidige onderwijssysteem. We bekijken nauwkeurig wat kinderen niet kunnen en veel te weinig en veel te laat naar wat ze wel kunnen.

Externe attributie

Ik heb meer dan 200.000 leraren in mijn lezingen ontmoet en velen gevraagd wat ze voor hun kinderen belangrijk vinden. Ze spraken allen over het belang van hun welbevinden, hun betrokkenheid en natuurlijk hun prestaties.

En op de vraag waar ze zich zorgen over maakten, zeiden ze allemaal iets over de mate van uitval (onvoldoendes) en de manier waarop kinderen worden buitengesloten (pesten en ruzies).

Maar toen ik vroeg naar de oorzaken van deze problemen was het antwoord meestal: de minister, de inspecteur, de directeur van de school, de lesmethode, de toetsen. We noemen dat externe attributies. Met andere woorden: de oorzaak van mislukkingen ligt niet bij mij, maar bij externe factoren. En dat past niet voor pedagogen, want op deze manier presenteren leraren zich als het verlengstuk van een systeem waar ze niet voor gekozen hebben. Kinderen herkennen dat. Die weten dat je niet hun begeleider kunt zijn als je niet de volledige verantwoordelijkheid neemt op het moment dat ze je het meest nodig hebben. Niet de verantwoordelijkheid voor de resultaten en het gedrag van anderen, maar de verantwoordelijkheid voor de manier waarop jij handelt.

Het systeem sluit uit

Er is een rampzalig probleem met ons systeem. We maken ons allemaal zorgen over uitval en buitensluiten. Maar we organiseren deze uitsluitingen zelf in onze scholen. We geven kinderen onvoldoendes, en kinderen mogen de klas uit en zelfs van school gestuurd worden. Leraren mogen het systeem in stand houden. Zorgwekkend!

In mijn visie zijn de kinderen het systeem. Dus begin je met de kinderen die bij elkaar komen een groep, 'een familie' te vormen. Een groep die zorg heeft en verantwoordelijkheid draagt voor elkaar. En dan is iedereen in staat te leren.

Velen hebben geprobeerd het buitensluiten uit te bannen. Vele handboeken en protocollen zijn geschreven. En meestal zonder resultaat, in ieder geval niet voor iedereen. Naar mijn mening is er maar één antwoord: verbondenheid.

We hebben allemaal een hekel aan alle soorten delinquentie. 'De-link' betekent 'ontkoppeld', niet verbonden. Als we kinderen buitensluiten dan stellen we ze in staat zich niet-verbonden, 'de-link', delinquent te gedragen!

Iedereen weet dat uiteindelijk één mens een samenleving kan verwoesten. Jouw en onze samenleving. Dus wat is jouw antwoord op de vraag: wie mogen we buitensluiten? Vast en zeker: helemaal niemand.

Verbondenheid is geen bijproduct. Het is cruciaal. De consequenties van uitval en buitensluiten zijn bekend.

Kinderen die niet verbonden zijn met zichzelf, kunnen zichzelf beschadigen.

Kinderen die niet verbonden zijn met anderen, kunnen anderen beschadigen.

Kinderen die niet verbonden zijn met de wereld, kunnen de wereld beschadigen.

Leraren die niet verbonden zijn met hun kinderen, kunnen hun kinderen beschadigen.

Wat niet verbonden is moet verbonden worden. Verbondenheid is het antwoord!

De strategie

Denk eens na over de vormen van buitensluiten in jouw organisatie. Worden er onvoldoendes gegeven? Worden er kinderen de klas uitgestuurd? Wordt er gepest?

En dan vraag ik van je om een ultieme inspanning te leveren om dat uitsluiten te stoppen.

Bijvoorbeeld: 'Kinderen worden niet meer het lokaal uitgestuurd vanaf nu.' Dat is 't. Makkelijk, toch?

Mijn ervaring is dat veel leraren zich dan een tijdje ongemakkelijk voelen. Want nu worden ze geconfronteerd met wat hun eigen probleem is. Sommige leraren zijn onvoorbereid of handelingsverlegen als het gaat om lastig gedrag.

En met deze instelling kunnen ze niet meer wijzen naar de intelligentie, de achtergrond of het gedrag van het kind, maar ze moeten hun eigen gevoelens, achtergrond, schoolcarrière, hun ouders, angsten, frustraties... hun leven beschouwen. 'De professional als mens'.

Daarbij is het van groot belang dat collega's voor elkaar beschikbaar zijn. Dat ze leren te handelen met tact: pedagogische tact, in de zin van: 'het juiste doen, op het goede moment, óók in de ogen van de kinderen'.

Niemand uitgezonderd

Een directeur van een basisschool die de cursus 'Pedagogische tact en leiderschap' had gevolgd bij ons was enthousiast over de verworven inzichten. Hij ging de klassen rond en vroeg aan de kinderen wie zich wel eens uitgesloten had gevoeld. Kinderen vertelden hem, de leraren en de andere kinderen pijnlijke verhalen.

In de pauze kwam een kind naar hem toe en zei dat hij in de klas niet had durven vertellen dat hij twee jaar daarvoor bij een schoolreisje de hele dag alleen was geweest. Geen kind die hem had zien staan, geen leraar die hem had gemist. Hij was bang voor het volgende schoolreisje. De directeur riep de hele school bij elkaar en vertelde wat hij net had gehoord. 'We gaan binnenkort weer', zei hij, 'en nu niet met 359 plus één, maar met 360. En jullie zijn er allemaal verantwoordelijk voor dat niemand zich buitengesloten voelt.' De rest kun je raden. De kinderen hadden het gevoel dat ze serieus genomen werden. Natuurlijk werd het voor iedereen een prachtige dag. Het motto 'niemand buitengesloten' kreeg betekenis.

En natuurlijk kun je de verhalen van anderen niet kopiëren. En het vergt veel moed om te veranderen en jezelf te confronteren. Maar dat is precies wat we nodig hebben. Dat vraag ik van schoolleiders en leraren. En dat is wat ik al jullie kinderen toewens.